

OUDE AZIË

VROEGE CONTINENTEN

KLASSIEKE OUDHEID

MIDDELEEUWEN

RENAISSANCE

VROEGMODERN

MODERN

LAATMODERN

SENECA

LAAT JE RAKEN MAAR NIET SCHADEN!

FILOSOOF

LUCIUS ANNAEUS SENECA

LAND
SPANJE

VLAG
TEKEN DE VLAG

BOEKTEKST

DEZE TEKST KOMT UIT EEN BOEK VAN SENECA. HET BOEK HEEFT ALS TITEL: ONKWETSBAAARHEID.

“WAT IK BEWEER IS DUS DIT: DE WIJZE IS DOOR ONRECHT NIET TE SCHADEN*. HET MAAKT NIETS UIT HOVEEL PROJECTIELEN HIJ OP ZICH AF KRIJGT, ZE DRINGEN NIET IN HEM DOOR. HET IS ZOALS MET BEPAALDE STENEN, DIE ZO HARD ZIJN DAT JE ER MET IJZER NIET DOORHEEN KOMT. OF ZOALS JE DIAMANT NIET KUNT SNIJDEN OF BEWERKEN OF SCHAVEN, MAAR ALLES EROP AFKETST. OF ZOALS SOMMIGE DINGEN NIET KUNNEN OPGAAN IN VUUR MAAR HUN HARDHEID EN GESTALTE BEHOUDEN ZELFS AL LIKKEN DE VLAMMEN EROMHEEN. OF ZOALS BEPAALDE KLIPPEN UITSTEKEN IN ZEE EN DE BRANDING BREKEN EN NA EEUWENLANG GEBEUK VAN WOESTE GOLVEN DAAR GEEN SPOOR VAN VERTONEN. JA, ZÓ IS EEN WIJZE VANBINNEN. MASSIEF EN STERK. HIJ HEEFT ZO VEEL KRACHT IN ZICH VERZAMELD DAT HIJ NET ZO ONKWETSBAAAR IS ALS WAT IK NET ALLEMAAL NOEMDE.”

*RAKEN IN DE VERTALING VAN VINCENT HUNINK (2014)

A. WAT IS VOLGENS JOU ONRECHT?

B. SENECA GEEFT ENKELE VOORBEELDEN VAN WAT NIET GESCHAAD KAN WORDEN DOOR ONRECHT. WELK VOORBEELD SPREEKT JOU HET MEESTE AAN EN WAAROM?

C. OP WELKE MANIER BEN JIJ WELEENS DOOR ONRECHT GESCHAAD?

D. WAT DENK JIJ DAT ER NODIG IS OM NIET GESCHAAD TE KUNNEN WORDEN DOOR ONRECHT?

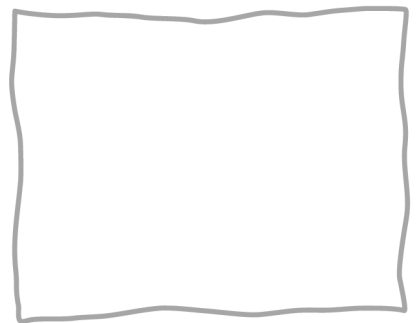
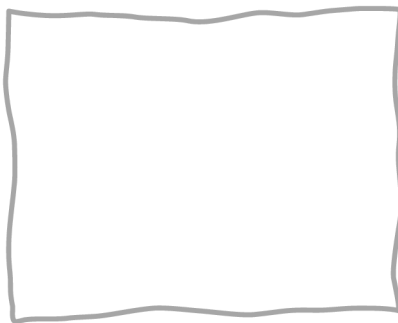
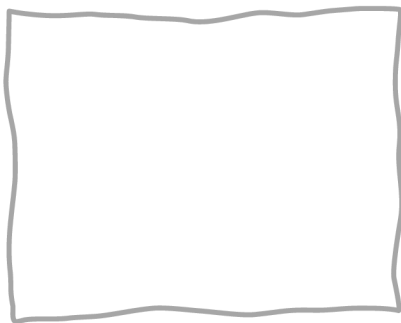
LEVENSLLOOP

LUCIUS ANNEUS **SENECA** WERD GEBOREN IN CORDOBA, SPANJE. DIT GEBIED WAS TOEN DEEL VAN HET ROMEINSE RIJK. SENECA KREEG BIJ ZIJN GEBORTE PRECIES DEZELFDE NAAM ALS ZIJN VADER. OM DIE REDEN WORDT HIJ SENECA DE JONGERE GENOEMD. ZIJN MOEDER HEETTE **HELVIA**. ALS KLEINE ROMEINSE JONGEN VAN ZEVEN JAAR, LEERDE HIJ OP SCHOOL LEZEN EN SCHRIJVEN. LATER VERHUISDE HIJ MET ZIJN TANTE NAAR ROME EN KREEG HIJ DAAR ONDER ANDERE LES IN ZUIVER EN FRAAI SPREKEN, OOK WEL **RETHORICA** GENOEMD. NA JAREN STUDIE BLEEK HIJ HIER ERG GOED IN TE ZIJN. ZIJN POPULARITEIT ALS RETHORICUS MAAKTE DE KEIZER VAN HET **ROMEINSE RIJK**, CALIGULA, JALOERS. SENECA WERD DAAROM DOOR DE KEIZER VERBANNEN NAAR HET EILAND CORSICA. DAARNA GEBEURDE ER IETS VREEMDS. KEIZER CALIGULA EN ZIJN VROUW AGRIPPINA HADDEN MOEITE MET DE OPVOEDING VAN HUN ZOON NERO. ZIJ VROEGEN SENECA OM HEM GOED OP TE VOEDEN. DAT ZIE JE OP DE AFBEELDING HIERBOVEN. SENECA SPRAK MET NERO VAAK OVER WAT **WIJSHEID** IS EN HOE EEN **DEUGDZAAM** MENS ZOU KUNNEN ZIJN. TOEN KEIZER CALIGULA STIERF, WERD ZIJN ZOON NERO KEIZER. ONDANKS DE OPVOEDING VAN SENECA, WAS HIJ EEN VAN DE WREEDSTE KEIZERS OOIET.

STRIP

TEKEN DRIE BELANGRIJKE DINGEN UIT HET LEVEN VAN SENECA IN ONDERSTAANDE VAKKEN.

DOEN

HET LABARATORIUM VAN HET SCHERPSCHTTEN (TWEETALLEN)

SENECA MAAKT IN ZIJN BOEK OVER ONKWETSBAARHEID ONDERSCHIEDT TUSSEN RAKEN EN SCHADEN: JE KUNT JE INNERLIJK LATEN RAKEN OM INLEVINGSVERMOGEN TE KENNEN, MAAR EEN WIJZE LAAT ZICH NIET SCHADEN. IN DIT SCHERPSCHTTERS LAB GA JE ELKAAR PROBEREN TE RAKEN MET HET GEVEN VAN COMPLIMENTEN.

JE GEEFT JE GESPREKSMATJE TWEE COMPLIMENTEN, WAARVAN ER ÉÉN WAAR IS EN DE ANDERE NIET (VERTEL NIET WELKE WAAR EN WELKE ONWAAR IS). LAAT DE ANDER DAARNA VERTELLEN WELKE DEZE DENKT DAT WAAR OF ONWAAR IS. DRAAI HET DAARNA OM EN LAAT DE ANDER JOU TWEE COMPLIMENTEN GEVEN. EN BESPREEK DIT OPNIEUW. LET OP DAT JE DE ANDER NIET SCHAADT MET JE ONWARE COMPLIMENT.

VERDIEPING

DE BAAS VAN MIJN BAASJE

SINDS KORT WOON IK NIET MEER IN **ROME**. IK BEN NAMELIJK VERHUISD NAAR HET PLATTELAND: RUST EN RUIMTE! DAT IS VOOR EEN HOND HEEL FIJN. IK KAN NU VEEL MEER RENNEN EN OVERAL LEKKER AAN SNUFFELLEN. ALS IK BANG OF BOOS BEN, KAN IK HET VAN MIJ AF RENNEN EN VAN MIJ AF BLAFFEN. WAAROM IK VERHUISD BEN? MIJN BAASJE **LUCIUS ANNAEUS SENECA** HIELD HET NIET MEER UIT IN DE DRUKKE STAD **ROME**. DAT WAS HET NIET ALLEEN. ER WAS DAAR ZOVEEL AAN DE HAND. DE BAAS VAN MIJN BAAS, **KEIZER NERO**, DAT IS EEN ECHTE DRIFTKIKKER. HIJ WORDT NIET ZOMAAR EEN BEETJE BOOS: DEZE BAAS HEEFT VAAK VRESELIJK LAST VAN WOEDENDE RAZERNIJ. SOMS WEL EEN PAAR KEER PER DAG. HIJ SMIJT DAN ALLES WAT LOS EN VAST ZIT IN HET ROND. ZELFS HET ETEN GAAT DOOR DE LUCHT! IK DACHT IN HET BEGIN DAT IK WAT LEKKERS VAN HEM TOEGEWORPEN KREEG. “STOMME HOND!” RIEP HIJ NAAR MIJ EN HIJ LACHTE DAARBIJ KWAADAARDIG.

ALS HIJ WOEDEND IS, VERMOORDT HIJ SOMS MENSEN, ZOMAAR! DE ENE KEER ZIJN DAT ONSCHULDIGE CHRISTENEN DIE HIJ ALS EEN FAKKEL IN BRAND STEEKT EN DE ANDERE KEER ZIJN HET ZIJN EIGEN OPVOEDERS EN LEERMEESTERS DIE HIJ LAAT VERMOORDEN. EN IK ... IK BLIJF NU MAAR BIJ HEM UIT DE BUURT OF REN SNEL WEG ALS DE BAAS VAN MIJN BAAS WEER ZO'N BUI HEEFT. “WAF!!” AANGEZIEN MIJN BAAS **SENECA** HELEMAAL NIET HOUDT VAN WOEDE EN RAZERNIJ, HEEFT HIJ ZICH TERUGGETROKKEN UIT DAT WESPENNEST VAN **ROME**. MIJN BAASJE IS EIGENLIJK ZELF NOOIT BOOS. OOK NIET ALS MENSEN OP HEM BOOS ZIJN. SOMS KRIJG IK WELEENS STRAF VAN HEM, MAAR ALTIJD MET DE BEDOELING OM MIJN GEDRAG TE VERBETEREN, ALS EEN SOORT GENEESMIDDEL.

IN IEDER GEVAL STRAFT HIJ MIJ NIET OMDAT HIJ WOEDEND IS, ZOALS **NERO** DAT ZOU DOEN. ALS HIJ WEER EENS RAZEND WAS, DEED HIJ GEMENE DINGEN, OOK TEGEN MIJ: SCHOPPEN, SCHREEUWEN ... TERWIJL IK ECHT HELEMAAL NIETS VERKEERD DEED. IK WERD DAARDOOR GEEN LEUKERE HOND VOOR MIJN BAASJE, WANT AAN HET HOF IN **ROME** JANKTE EN BLAFTE IK SOMS ZOMAAR. “WAF WAF!!” “DOMME HOND!!” HOORDE IK **NERO** REGELMATIG SCHREEUWEN. “STRAF DAT BEEST!”, “BRENG HEM TOT REDE!” DAT SCHREEUWDE HIJ DAN WOEST TEGEN **SENECA**. EEN KEER STOND **KEIZER NERO** OP UIT ZIJN BED EN PAKTE ZIJN STOK OM JAN EN ALLEMAN (EN MIJ NATUURLIJK OOK) TE SLAAN, OMDAT HET WEER EENS NIET GING ZOALS HIJ WILDE. HIJ STRUIKELDE OVER DE SPULLEN DIE HIJ AL EERDER IN ZIJN WOEDE OM ZICH HEEN HAD GESMETEN. NU ONTSTAK HIJ ECHT IN EEN EXTREME RAZERNIJ EN RIEP NOG HARDER “STRAF HET DIER!!”, “STRAF ZIJN BAAS!!”, “STRAF DE SLAAF DIE HEM VERZORGT!!” LATER, NIET ZOVEEL LATER, WANNEER **NERO** RUSTIGER WERD, BESPRAK **SENECA** MIJN GEDRAG MET **DE SLAAF** DIE MIJN VERZORGER IS. HEEL BEHEERST VROEG MIJN BAAS DE SLAAF OF HIJ MIJ OP TIJD MEE HAD UITGELATEN. WANT IK KAN EEN BEETJE DRUK WORDEN ALS DAT NIET GEBEURT. ALS **DE SLAAF** DAT NIET HAD GEDAAN, DAN KREEG DEZE EEN DAG GEEN ETEN OF SOMS ZELFS EEN PAAR STOKSLAGEN. NOU VRAAG IK JE ... IS DAT RECHTVAARDIG? WAAROM STRAFTE HIJ MIJ NIET VOOR MIJN GEDRAG? IK WAS TOCH DEGENE DIE IN **ROME** LIEP TE BLAFFEN EN TE JANKEN EN DE BAAS VAN MIJN BAASJE BELEDIGDE DOOR MIJN ONGEMANIERDE GEDRAG? EN WAAROM WERD **NERO** NIET GESTRAFT VOOR ZIJN SLECHTE GEDRAG? WAT IK ER ZELF VAN VIND? IK DOE MAAR WAT. IK WEET EIGENLIJK NIET EENS WAAROM IK DOE WAT IK DOE EN DEED WAT IK DEED. IK WEET OOK NIET WAAROM **NERO** DEED WAT HIJ DEED. ZELFS NIET WAAROM **SENECA** DEED WAT HIJ DEED. EN NU ZITTEN WE HIER, OP HET RUSTIGE EN RUIME PLATTELAND. WANT JA, OP EEN GOED MOMENT ZOUDEN WE IN **ROME** DIE WOEDE VAN DE BAAS VAN MIJN BAASJE MISSCHIEN NIET OVERLEVEN. IK VOEL ME HIER HELEMAAL OP MIJN PLEK. “WAF WAF WAF!”

A. VIND JIJ HET RECHTVAARDIG ALS EEN HOND STRAF KRIJGT WANNEER DEZE TEVEEL BLAFT? LEG EENS UIT.

B. DENK JE DAT DE HOND VAN SENECA INNERLIJK GERAAKT KAN WORDEN DOOR EEN STRAF? EN IS DAT BIJ MENSEN ANDERS, ZOALS BIJ DE SLAAF VAN SENECA? WAT IS DAARIN EEN VERSCHIL TUSSEN EEN MENS EN DIER?

C. WANNEER GAAT EEN STRAF VAN INNERLIJK GERAAKT WORDEN OVER NAAR GESCHAAD WORDEN?

ZEEKOE! KAALGEPLUKTE KIP!

SENECA SCHREEF IN ZIJN BOEKEN OVER THEMA'S ALS DEUGD, WIJSHEID, EMOTIES, LEVEN EN DOOD. OOK HEEFT HIJ GESCHREVEN OVER HET ONDERWERP ONKWETSBAARHEID. DAAR GAAT DEZE LES OVER. SENECA LEGT HIJ UIT HOE JE OM KUNT GAAN MET ONRECHT, ZOALS EEN BELEDIGING. HOE JE ERVOOR KUNT ZORGEN DAT HET JE GEEN PIJN DOET. SENECA HERINNERDE ZICH DAT IEMAND IN ZIJN TIJD OOIIT UITGESCHOLDEN WERD VOOR 'ZEEKOE' EN DAAROM TOEN HEEL BOOS WERD. OOK ZAG HIJ IEMAND DIE UITGESCHOLDEN WERD VOOR 'KAALGEPLUKTE KIP' EN DAAROM MOEST HUILEN. SENECA DACHT DAAROVER NA. HIJ STELDE DAT EEN BELEDIGING OF WAAR OF NIET WAAR KAN ZIJN. ALS DE BELEDING WAAR IS, DAN KUN JE HET ACCEPTEREN ALS EEN WAARHEID. JE KUNT ER DAN HET BESTE ZELF EEN GRAP OVER MAKEN. ALS DE BELEDIGING NIET WAAR IS, DAN KUN JE ER OM LACHEN, OMDAT HET GRAPPIG IS. HUMOR KAN DAARBIJ DUS HELPEN. ALS DAT VOOR JOU NIET WERKT, DAN KAN HET HELPEN ALS JE PLAATSEN VERMIJDT WAAR VAAK BELEDIGD WORDT. EN ALS JE VOORAF BEDENKT WAT JE WILT DOEN ALS IEMAND JOU BELEDIGT, DAN VALT HET DAARNA ALTIJD MEE. TENSLOTTE GEEFT SENECA DE TIP OM JEZELF KRACHTIG TE MAKEN DOOR EEN POSITIEVE GEDACHTTE TE FORMULEREN EN DAARIN TE GELOVEN, ZOALS: "IK WEET WIE IK BEN, MIJN WAARDE HANGT NIET AF VAN DE MENING VAN ANDEREN."

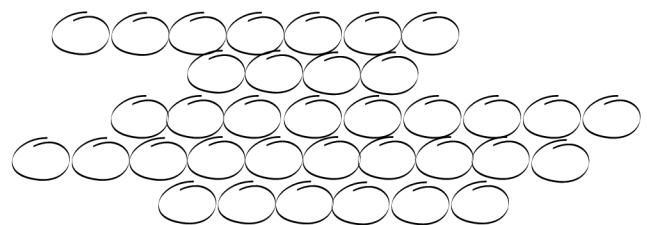
A. HOE WAARDEER JIJ JEZELF? WAT KUN JIJ VOLGENS SENECA DOEN OM DEZE TE VERSTERKEN?

B. HOE GA JIJ OM MET BELEDIGINGEN VAN ANDEREN?

C. WELKE POSITIEVE GEDACHTTE HELPT JOU OM BETER TEGEN EEN BELEDIGING TE KUNNEN?

TERUGBLIK

1. HEEL ERG BOOS ZIJN!
2. DE PLAATS WAAR SENECA NAAR SCHOOL GING.
3. HET LESVAK WAAR SENECA ERG GOED IN WAS.
4. TEGENOVERGESTELDE VAN EEN COMPLIMENT.
5. EEN ROMEINS SCHELDWOORD

CRYPTO $4.3 + 2.2 + 4.7 + 3.7 + 4.6 + 3.9 =$

DOEN

ONDERZOEK (SAMEN, POTLOOD, PAPIER)

JE GAAT HET VERBAND TUSSEN ONRECHT EN GESCHAAD WORDEN ONDERZOEKEN. JE ONDERZOEKT DAARVOOR DE PERSONAGES UIT HET VERHAAL. WIE IS ONRECHTVAARDIG EN WIE IS GESCHAAD? GEEF EEN SCORE VAN 1-2-3 AAN ELK PERSONAGE. 1=MINST EN 3=MEEST.

DE HOND
DE SLAAF
FILOSOF SENECA
KEIZER NERO

ONRECHTVAARDIG

GESCHAAD

TOTAAL

REKEN NU DE SCORES UIT VOOR DE VERSCHILLENDE PERSONAGES. WIE HEEFT DE LAAGSTE EN HOOGSTE SCORE? WAT BETEKENT DAT VOLGENS JOU? BESPREEK JOUW UITKOMST MET JE GESPREKSMATJE.